

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 7, NUMBER 2, 2018

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 7, No. 2, 2018

VENCÁLEK, J.: The urgency of requisite for new visions of social development – the legacy of creation of Czechoslovakia 100 years ago. *Annales Scientia Politica*, Vol. 7, No. 2 (2018), pp. 35 – 40.

JAROSLAV VENCÁLEK

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: jaroslav.vencalek@unipo.sk

Abstract:

A hundred years that have passed since the creation of Czechoslovakia in 1918 has offered a number of considerations and reflections on new developmental visions of human communities not only in a Czech and Slovak, but also in European and worldwide context. The paper outlines the need to change the causal perception of reality in favour of strengthening the studies of contextual relations, the need to change the simple evidence of phenomena to study their influence on social cohesion and, last but not least, the need to transform hierarchical structures into a more progressive fractal structure.

Keywords:

Creation of Czechoslovakia; New visions; Social development.

NALÉHAVOST POTŘEBY NOVÝCH VIZÍ SPOLEČENSKÉHO ROZVOJE – ODKAZ VZNIKU ČESKOSLOVENSKA PŘED 100 LETY

JAROSLAV VENCÁLEK

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: jaroslav.vencalek@unipo.sk

Abstract:

A hundred years that have passed since the creation of Czechoslovakia in 1918 has offered a number of considerations and reflections on new developmental visions of human communities not only in a Czech and Slovak, but also in European and worldwide context. The paper outlines the need to change the causal perception of reality in favour of strengthening the studies of contextual relations, the need to change the simple evidence of phenomena to study their influence on social cohesion and, last but not least, the need to transform hierarchical structures into a more progressive fractal structure.

Keywords:

Creation of Czechoslovakia; New visions; Social development.

Po násilné smrti arcivévody a následníka trůnu rakousko-uherské monarchie Františka Ferdinanda d'Este dne 28. 6. 1914 v Sarajevu, došlo k výrazné eskalaci rozporů mezi tehdejšími mocenskými bloky. Rostoucí nebezpečí válečného konfliktu vyústilo již za měsíc v zahájení mnoha vojenských operací a vzniku 1. světové války. V prvo počátku nemohl nikdo

tušit, že konflikt nabude světových rozměrů a potrvá až do roku 1918. Vždyť (nejen) muži odcházející na frontová bojiště byli přesvědčeni, že do Vánoc se vrátí ke svým rodinám a válka skončí.

Když v roce 1886 vstoupil univerzitní profesor filosofie Tomáš Garrique Masaryk (1850 – 1937) do širšího povědomí české veřejnosti svým rozhodným vystoupením proti zfalšovaným rukopisům Královedvorskému a Zelenohorskému, nemohl nikdo tušit, že slyší energická a rozhodná slova budoucího prezidenta samostatného Československa. Již v roce 1914 ztělesňoval tento muž uznávanou osobnost české vědy a politiky. Po vzniku 1. světové války odjel do zahraničí s intelektuální vizí usilovat o nové politické uspořádání střední Evropy. Ve dnech 4. – 6. července 1915, tedy přesně 500 let poté, co byl upálen český náboženský reformátor Jan Hus, vystoupil T. G. Masaryk ve švýcarských městech Curych (německy Zúrich) a Ženeva (francouzsky Genève) s projevem, v němž formuloval svou vizi v podobě nezbytnosti boje proti rakousko-uherské monarchii s cílem vytvořit podmínky, vedoucí ke vzniku nového demokratického státu pro osvobozený český národ. Tehdy uvedl: „Nepohneme-li se my Čechové sami, světová válka

přejde naše hlavy a my zůstaneme nezměnění“ (Masarykova zahraniční akce, 2015, s. 1).

Tomáš Garrigue Masaryk dne 15. ledna 1918 v Kyjevě napsal: „Byl jsem dost naivní věřit, že monarchové a jejich ministři se probudí tou hroznou odpovědností, která padá na každého, kdo k rozpoutání aneb zamezení války mohl přispět. [...] Dost dlouho jsem se podle staršího programu Palackého natrápil usmířit Rakousko s námi a přetvořit je v demokratické soustátí; vypovězení války udělalo z politického problému problém svědomí“ (Masaryk, 2016, s. 15 – 16).

Nelze v žádném případě zpochybňovat to, že události rozpadu rakousko-uherské monarchie neměly kontext politický. Naopak! Měly, a to velmi zřetelný! Současně je ale nutno souhlasit s T. G. Masarykem, že vypovězení války velmi silně modifikovalo politický problém v otázku svědomí. Vznik Československa proto nelze vnímat jen na pozadí historicko-politických událostí, ale je možno jej chápat i jako tvůrčí aspekt existence neobyčejně intelektuálně silných osobností, disponujících schopnostmi a ochotou prakticky realizovat své kreativní myšlenky do podoby vzniku samostatného Československa.

Především vize T. G. Masaryka měla v krátkodobém horizontu přispět k tomu, aby prezident USA Thomas Woodrow Wilson (1856 – 1924) odmítl rakouské návrhy na federalizaci monarchie a podpořil právo na sebeurčení podrobených národů. A to, jak ostatně ukázal pozdější historický vývoj, se mu s pomocí přátel a spolupracovníků (především Milana Rastislava Štefánika a Edvarda Beneše) dokonale podařilo.

Je historickou zkušeností, že reformací a renesancí začalo hrát ve společenském rozvoji stále významnější roli národnostní uvědomování. Na rozdíl od středověku, kdy evropský prostor byl organizován církvemi a státy, v moderních společenstvích sehrával vůdčí roli národnostní princip.

V této souvislosti je ale neobyčejně důležité „intelektuální podhoubí“ na němž vznikalo pojetí národnostního principu právě T. G. Masarykem, což vyjádřil výstižně ve studii *Nová Evropa*:

„Každá národnostní otázka je samostatným zvláštním problémem, vyžadujícím znalosti daných poměrů. Spravedlivost k druhým národům vyžaduje znalosti jejich problémů;

a právě v tomto oboru je opravdové znalosti jazykové a národnostní otázky mezi politiky a státníky v Evropě příliš málo. Obsah národnostních sporů je velmi složitý. Někde hraje poměrně větší roli otázka jazyková, jinde je v popředí problém politický, ale mohou být oba problémy sloučeny. Čechové vedou například boj jazykový, ale také politický, dovolávající se svého historického práva na samostatný stát. Stejně Poláci nedovolávají se pouze etnografického principu, nýbrž také práva historického; naproti tomu Irové otázky jazykové téměř neznají, tam spor je více náboženský a politický.

Národnost vyjadřuje se netoliko jazykem, nýbrž celou kulturou – věda a filozofie, právo a stát, mravnost a náboženství, umění a technika, zvyky a obyčeje různí se podle národností; také otázka rasy má důležitost. Proto se národnostní rozdíly u různých národů pociťují a určují nesterpně. Ne všichni národové jsou stejně uvědomělí a odhodláni hájit své národnosti a jejího kulturního obsahu proti národnosti jiné; pro například bolševický návrh míru obsahuje zásadu, že stupeň rozvitosti a vzdělanosti, resp. zaostalosti nezmenšuje práva na sebeurčení. Při takové složitosti problému lze říci, že je toliko národnostních otázek, kolik národů a minorit – není jedné šablony na řešení všech národnostních otázek.“ (Masaryk, 2016, s. 184).

Z hlediska dlouhodobého horizontu se jeho vize opírala o myšlenku, že teprve svobodné evropské národy budou samy usilovat o novou kontinentální územně-společenskou organizaci. Ve vědecké studii *Nová Evropa* uvedl: „Evropa má být sjednocena, ale to neznamená, že má být jednotvárná. Naopak, vývoj spěje k rozmanitosti, k individualizaci.“

Realita byla ale jiná. Již pouhé čtyři roky po smrti T. G. Masaryka, tedy v roce 1941, kdy v Evropě zuřila 2. světová válka, vyšla v USA vědecká monografie *Escape from Freedom* (Strach ze svobody) německého humanistického filozofa Ericha Fromma (1900 – 1980), v níž bylo uvedeno: „Jen když člověk zvládne společnost a podřídí ekonomický aparát cílům lidského štěstí a jen když se bude aktivně podílet na společenském procesu, může přemoci to, co ho nyní dohání k zoufalství – svou osamocenost a pocit bezmocnosti. Člověk dnes netrpí ani tak chudobou jako tím, že se stal šroubkem velkého stroje, automaticky, že se jeho život stal

prázdným a ztratil svůj význam. Vítězství nad všemi druhy autoritářského systému bude možné, jen když demokracie neustoupí, ale zahájí ofenzívu a postoupí k uskutečnění toho, co měli na mysli ti, kdo bojovali za svobodu po celou dobu minulých století, [...] když bude naplněna lidská duše vírou v život, v pravdu a svobodu, i v aktivní a spontánní uskutečnění individuálního já“ (Fromm, 1994, s. 134 – 135).

V té době francouzský esejista Antoine de Saint-Exupéry (1900 – 1944) měl napsanou již značnou část své literární meditace o smyslu života a světa *Citadelle* (Citadela), v níž v souladu s vyjádřením E. Fromma o člověku jako šroubku automatu, napsal: „Mýlí se ten, kdo chce vytvářet povrchní pořádek, protože neumí vládnout z dostatečné výšky... Místo skutečného řádu nastolí pouze četnickou disciplínu, kde všichni táhnou jedním směrem a kráčí stejným krokem. Budou-li všichni jeden jako druhý, žádné jednoty jsi nedosáhl, neboť z tisíce totožných pilířů vznikne jen duchaprázdné zrcadlení... Nemá smysl se pohoršovat, že se jeden člověk liší od druhého, že touha jednoho odporuje touze druhého, že jazyk jednoho není jazykem druhého... Sjednotit znamená lépe svázat jednotlivé rozličnosti, a ne je vymazat kvůli bezduchému pořádku“ (Exupéry, 1998, s. 138).

Právě toto pojetí „sjednocení rozličného“ se stává výzvou pro současný globalizovaný svět. T. G. Masaryk zdůrazňoval ve svých argumentacích stálou potřebu konstruktivní kritiky.

Jestliže podrobíme současnou realitu světa skutečně kritickým pohledům, pak dospějeme, ostatně jako mnoho jiných významných osobností vědy a umění, k poznání nezbytnosti změny způsobu vnímání reality světa. Na to poukázal mezi jinými i nositel Nobelovy ceny za fyziku z roku 1933 – rakouský fyzik a jeden ze zakladatelů kvantové mechaniky Erwin Schrödinger (1867 – 1961) když konstatoval, že bytí každého jednotlivého člověka je úzce spojeno s bytím ostatních lidí. „Místo abychom nechávali důmyslnou mašinerii, kterou jsme vynalezli, produkovat rostoucí množství zbytečného luxusu, musí být našim záměrem rozvíjet ji tak, aby zbavovala lidi veškeré neinteligentní, mechanické a strojové práce. Stroj musí převzít dřinu, pro kterou je člověk příliš dobrý, a ne člověk práci, pro kterou je stroj příliš drahý, jak tomu velmi často je. To nepovede k tomu, že výroba bude levnější, ale k tomu, že ti, kdo se jí

zabývají, budou šťastnější. Je malá pravděpodobnost, že se to podaří prosadit, dokud na celém světě převládá soutěžení mezi velkými firmami a koncerny“ (Schrödinger, 2004, s. 161).

V roce 1877 vydal německý sociolog a filosof Ferdinand Tönnies (1855 – 1936) vědeckou monografii „Pospolitost a společnost“ (*Gemeinschaft und Gesellschaft*) v níž se zabýval dvěma typy lidského soužití či sociálních vazeb.

První typ sociálních kohezí byl autorem vnímán jako „pospolitost“ utvářená pevnými společensko-osobními vazbami (*Gemeinschaft*), čímž byly rozuměny vztahy v tradičních, víceméně uzavřených lidských společenstvích. Postavení každého jednotlivce tak bylo pevně dáno a společenské koheze byly vnímány přes vztahy rodinné, příbuzenské, sousedské. Lidé v takovémto společenství byli vedeni přirozenou vůlí (*Wessenville*), kterou člověk není schopen racionálně ovlivňovat a měnit. Je proto zjevné, že pocit spolupatříčnosti lidských entit např. k národu byl velmi silný a bylo jej možno charakterizovat bohatými altruistickými činnostmi, široce se uplatňující spolupráci na bázi vzájemné pomoci a pocity úcty k ostatním členům příslušného lidského společenství.

Druhý typ sociálních kohezí byl F. Tönniesem vnímán ve smyslu „společnosti“ (*Gesellschaft*), která je vytvářena na základě svobodné volby (*Kürwill*) každého jedince. A protože každý jedinec sleduje podle autora především své vlastní osobní zájmy, je jeho vůle výsledkem racionálního rozhodování a kalkulu. Lidé se v těchto společenstvích oprostují od tradičních vazeb. Pokud si lidé v takových společenstvích pomáhají, očekávají vlastní prospěch a jakýkoliv zásah do života z vnějšího prostředí vnímají spíše negativně (*Gemeinschaft a Gesellschaft*, 2017).

Ačkoli je přirozené, že v každém společenství najdeme oba typy společenských kohezí, je nutno vycházet ze skutečnosti, že vlivem průmyslové revoluce a průmyslové industrializace krajiny došlo k výraznému narušení rovnováhy těchto dvou typů sociálních kohezí ve prospěch rostoucího počtu a nakonec i převládající většiny takových vztahů, v nichž lidé sice bydlí v geograficky blízkých sídlech a sídelních jednotkách (ať se jedná o růst sídelních útvarů hromadné nebo individuální bytové zástavby), ale sociálně jsou od sebe výrazně

vzdálení. Původní vztahy mezi lidmi zpečetěné lidsky přirozenými atributy (náklonnost, úcta, sousedská pomoc) byly nahrazeny smluvními vztahy a vztahy směny hmotných statků. Nástrojem kontroly se stalo zformalizované právo a neobyčejně velký vliv ve vztahu k rozvoji médií získalo veřejné mínění. Základem ekonomických činností se vedle průmyslových aktivit stal obchod, finančnictví a obdiv k níže korigovanému fenoménu „zisku“.

V současnosti je tento pohled na vývoj lidského společenství umocňován snahou po měřitelnosti všech lidských aktivit, a to jak materiální, tak i nemateriální povahy, což samozřejmě vyvolává neobyčejně velkou tenzi ve společnosti. Tuto skutečnost si velmi dobře uvědomovala nejen v průběhu 20. století, ale i v současnosti řada intelektuálů. Není rozhodně cílem této studie dokumentovat tyto názorové shody mnoha vědeckých či kulturních osobností, proto za všechny osobnosti predikující možnost změny, uvedme Ericha Fromma (1900 – 1980), který ve svých tezích o dalším možném vývoji společnosti jasně deklaroval již v průběhu 20. století, že hospodářské rámcové plánování by se mělo osvobodit o fenoménu „svobodného trhu“, který stejně se již z velké části stal fikcí a fenomén „neomezeného růstu“ ve smyslu zvyšování zisku by měl být vystřídán výběrově respektovaným růstem.

Cílem by proto mělo být obnovení zajímavého a inteligentního soutěžení mezi jednotlivými lidmi, nikoliv paradigma vzájemné konkurence, nerespektující přirozenou časoprostorovou diferencí nejen přírodních, ale i společensko-kulturních struktur. O nadvládě „konkurence“ nad „lidskou solidaritou“ ale psal již výše uvedený Ferdinand Tönnies, když na přelomu 19. a 20. století charakterizoval tento jev jako jeden z pěti základních rysů moderní společnosti. K dalším náležely: ztráta lidské pospolitosti a vznik anonymní utilitaristické společnosti, nadvláda zákona nad lidským citem, nadvláda ideologie nad náboženstvím a nadvláda společenského významu širokého podnikatelského prostoru nad domovem, a tím i nad géniem krajiny (genius loci, genius regionis).

Charakter moderní společnosti výstižně nastínil filosof Václav Bělohradský, když uvedl: „Moderní společnosti charakterizoval proces integrace, jehož konstitutivní podmínkou byla orientace periferií na jedno – elitami

sdílené, otevřené a inkluzivní – centrum“ (Bělohradský 2017, s. 5).

Velmi pregnantně charakterizoval v rámci postmoderní společnosti vzájemný vztah ekonomické konkurence a politiky (potažmo demokracie) i současný český filosof Marek Hrubec (*1968), když konstatoval: „Ekonomická globální integrace umožnila transnacionálním firmám využívat levnou pracovní sílu v rozvojových zemích, neplatit téměř žádné sociální zabezpečení, unikat do daňových rájů a kumulovat tak enormní množství zisku, který je nástrojem vymáhání politické moci. [...] O ekonomikách a politice tak rozhodují stále méně občané prostřednictvím demokratických institucí a stále více se uplatňuje sektářský zájem mocných korporátních skupin a neoliberalních politiků v jejich službách. Globální kapitalismus oslabuje tak demokracii a posiluje majetkovou oligarchii, tedy plutokracii“ (Hrubec 2015, s. 81).

V. Bělohradský spojuje existenci postmoderní společnosti s rostoucím významem „globálních sítí“, které podlamují historicky vzniklý význam center ale i celků a v nich reprezentativních elit. Tyto globální sítě tak (pro mnohé paradoxně) způsobují rozvrat integračních procesů. Pod pojmem „zasítované společnosti“ vnímal španělský sociolog Manuel Castells (*1942) „dynamickou, samostatně vyvíjející se strukturu, poháněnou informačními technologiemi, jejíž infrastruktura je tvořena obrovskou sítí recipročních vztahů mezi jednotlivci, komunitami a nadnárodními korporacemi“ (Bělohradský 2017, s. 5).

V. Bělohradský navíc velmi zřetelně nastiňuje důvody tohoto stavu, když poukazuje na kardinální proměnu vztahu práce za mzdu k všeobecné práci, když uvádí: „Všeobecná práce je rozhodující formou bohatství postmoderní společnosti, práce za mzdu na něm jen parazituje. Přisvojování si výsledků všeobecné práce soukromým kapitálem je stále větším skandálem zasítované společnosti sdílených znalostí a neomezené komunikace.“ Proto (nejen) V. Bělohradský dochází k závěru, že boj o emancipaci všeobecné práce od její redukce na práci za mzdu je klíčovým politickým konfliktem současné postmoderní společnosti.

Dáte mi asi za pravdu, že k tomu nejen ve Slovenské republice či České republice, ale i ostatních zemích Evropské unie chybí dostatek odpovídajících nových, silných, tvůrčích vizí!

Nestačí tudíž pouze hromadit dostupná fakta a už vůbec ne vytvářet kvantifikace tam, kde by mělo jít o růst kvality ve smyslu komplementárně vnímané optimalizace existujících vztahů, nýbrž je zapotřebí nalézat uvážlivá řešení, která by dominovala a rozhodujícím způsobem ovlivňovala nejrozumnější lidská rozhodnutí, která v postmoderní společnosti, ať chceme či nechceme, budou vždy mít rozměr lokální, regionální a globální.

Nestačí tudíž pouze shromažďovat (neobyčejnou rychlostí stále se rozrůstající) statistické údaje, ale je třeba hledat rozumná řešení pro fungování systému všech dílčích společenských systémů.

Nestačí, aby v rámci výchovně-vzdělávacích činností bylo novými generacemi pouze vstřebáváno stále rostoucí množství (vědeckotechnickým pokrokem generovaných) informací, ale je nutno hledat skutečnou lidskou moudrost vedoucí k pochopení existence obsahově rozdílných společenských struktur a jejich systémů, podmíněných různorodostí podmínek života lidí v čase a prostoru.

Lze ale vůbec na bázi vědy hledat lidskou moudrost? Mohlo by se totiž zdát, že tato otázka nemá zcela nic společného s vědou a vědeckým přístupem k řešení konfliktních společenských situací.

V čem tedy spatřovat podstatu onoho „lidského moudra“? Na první pohled by se mohlo zdát, že odpověď bude velmi složitá. Nemusí tomu ale tak být, pokud vyjdeme z předpokladu, že ono „lidské moudro“ budeme hledat či studovat ve vztahu ke konkrétním časoprostorovým determinacím, tedy kontextuálně. Téměř na konci druhého desetiletí 21. století je zřejmé, že pokud realitu nebudeme vnímat kontextuálně, nemají lidé šanci dostat se z bludného kruhu konfliktních situací.

Myslet si, že jestliže v průběhu vývoje lidského druhu na planetě Zemi platilo, že kauzální vztahy měly svou přirozenou logiku, význam a společenské opodstatnění, bude tomu tak i nadále, je krajně nevěrohodné. To v žádném případě neznamená zánik kauzálních vztahů, ale výrazné snížení jejich vlivu na rozvoj kreativních společenských procesů.

Vzhledem k celosvětovým dopadům rozvoje průmyslové, vědeckotechnické a zejména pak informační revoluce je více než zřejmé, že v důsledku rostoucí informovanosti mas světové populace je další společenský rozvoj

možný jen díky důslednému reflektování kontextuálních vztahů, vazeb a kohezních sil v konkrétních časoprostorových strukturách světa. A ty mají podobu od lokálních, regionálních, mezoregionálních, makroregionálních až ke globálním aspektům společenských struktur. Nelze proto nadále postupovat (nejen v politice) tím způsobem, že jevy budou vnímány v podobě dvou aspektů, (duálně, binárně, dichotomně).

Kontextů jsou naopak nepřehledná množství a právě ony vyjadřují skutečnou realitu (nejen) lidské existence na planetě Zemi. Jestliže budeme respektovat tuto přirozenost, kterou lidé prostřednictvím své poznávací schopnosti vyjadřují jako časoprostorové rozrůznění (diferenciace) světa, pak je nezbytné, aby i v politickém rozhodování o existenci a vývoji jednotlivých objektů či jevů, měly co nejširší masy světové populace možnost aktivně se spolupodílet na rozhodovacích procesech.

Způsoby a techniky, jakými bude prováděno uplatňování spolupodílení se na rozvoji jednotlivých struktur, nejsou přitom tím nejdůležitějším. Zásadním aspektem společenské změny, která souvisí s přechodem od kauzálního vidění na kontextuální vnímání reality světa, je schopnost a ochota přiznat, že dosavadní vnímání rozvoje jako rostoucí akumulace (převážně) ekonomických zisků je společensky neudržitelné. To souvisí i s přehodnocením vůdčího paradigma industriální společnosti, které bylo založeno na konkurenčním vnímání reality člověka v časoprostoru. Tím novým paradigmatem, uplatňujícím se v celosvětovém měřítku, by mělo být paradigma vzájemné spolupráce na bázi komplexně vnímané výhodnosti pro všechny zúčastněné subjekty, na dané spolupráci se podílející (Vencálek, 2014).

V takto koncipovaném přístupu bude vždy stěžejní roli hrát nalézání určité relativní rovnováhy či relativní stálosti. Velmi důležitý je důraz na relativnost rovnováhy, a tím i relativní stálost. To proto, poněvadž s absolutní rovnováhou (stálostí) se setkáváme jen zřídka. Teprve takto generovaná lidská zkušenost, kterou lze vnímat v kontinuitě generační, má skutečně vysokou hodnotu pro život konkrétního lidského společenství, souboru obyvatel, entity nebo skupiny.

Je to právě relativní rovnováha a relativní stálost, která pokud má generovat kreativní procesy s rozhodujícími dopady na rozvoj spo-

lečnosti, nemůže být nadále spojována rozhodujícím způsobem s hierarchickou organizací strukturních částí (jednotek), ale musí být utvářena na jiné bázi. Tou je fraktální vnímání organizace a řízení dílčích částí v pestré škále kontextuálně utvářených propojení, tvorby a rozvoje pozitivně synergických sil v kulturní krajině.

Časové období sta let od vzniku Československa (1918) až po současnost (2018) se vyznačuje značným počtem bodů singularity (kvalitativních změn). K těm nejvýznamnějším náležely roky: 1938, 1945, 1948, 1960, 1968, 1989, 1993). Právě díky sumě neobyčejně významných společenských proměn tohoto území lze konstatovat, že právě v těch okamžicích, kdy hierarchická organizace prostoru s výraznou centralizací se alespoň částečně proměňovala ve struktury, které mohly spolupracovat na bázi vzájemné výhodnosti, pak v těch okamžicích rostl i význam vnitřního kapitálu území uložený v lidech obývajících tuto krajinu.

Odkaz vzniku Československa v roce 1918 lze pochopitelně spatřovat v mnoha nejruznějších kontextech České republiky i Slovenské republiky v rámci Evropské unie. Společenské procesy mající globální podobu by ale měly mnohem výrazněji mobilizovat evropský intelektuální potenciál k nalézání nových vizí společenského rozvoje (nejen) obyvatel České republiky, Slovenské republiky, Evropské unie, ale i jednotlivých dílčích, dnes globálně nejruzněji propojených, částí ekumeny planety Země.

Literatúra:

- BĚLOHRADSKÝ, V.: Rozkoly doby postmoderní. In: Salon / literární a kulturní příloha; Právo, 12. 1. 2017.
- EXUPÉRY, A.: Citadela. Praha: Vyšehrad 1998.
- FROMM, E.: Mít nebo být? Praha: Naše vojsko 1994.
- Gemeinschaft a Gesellschaft, 2017. Dostupné na internetě:
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Gemeinschaft_a_Gesellschaft> [17/07/2018].
- HRUBEC, M.: Odjištěná společnost / rozhovory o potřebné společenské změně. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) 2015.
- MASARYK, T., G.: Nová Evropa / Stanovisko slovenské. Praha: Ústav T. G. Masaryka a Masarykův ústav a Archiv AV ČR 2016.
- NĚMEC, M.: Masarykova zahraniční akce, 2015. Dostupné na internetě:
<<http://www.dejepis.com/ucebnice/masarykova-zahranicni-akce/>> [17/07/2018].
- SCHRÖDINGER, E.: Co je život? K mému životu. Brno: Vutium 2004.
- VENCÁLEK, J.: Teoria fraktálnej demokracie / Theory of Fractal Democracy. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2014.
- VENCÁLEK, J.: Tak jako před 100 lety bylo ke vzniku Československa zapotřebí silných vizí, tak i po 100 letech jsou neméně potřebné nové silné vize ke svobodnému fungování České republiky v globalizovaném světě. Kulturní magazín Kultura F-M. No. 3 (2018), s. 30 – 31.

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1-0077/17 „Politicko-priestorová štruktúra štátu v podmienkach globalizácie“.